

نقشِ نگار

مروری بر زندگانی امیرالمؤمنین علی علیه السلام

برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری
حضرت آیه الله سید علی خامنه ای

به کوشش: محمد محمدیان

دفتر نشر فرهنگ اسلامی

۱۳۸۴

محمدیان، محمد، ۱۳۴۲ -
 نقش نگار: مروری بر زندگانی امیرالمؤمنین علی علیه السلام / محمد محمدیان. - تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۴.
 ۲۴۰ ص.

ISBN : 964-476-108-1

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیفا.
 کتابنامه: ص. [۲۱۷] - ۲۲۰: همچنین به صورت زیر نویس.
 ۱. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۲ قبل از هجرت - ۴۰ ق. الف. دفتر نشر فرهنگ اسلامی. ب. عنوان.

۲۹۷/۹۵۱

۳۷/۳۵/۲۲۷ BP

۲۷۶۲ - ۸۴ م

کتابخانه ملی ایران

دفتر مرکزی: پاسداران، خیابان شهید ناطق نوری، بوستان کتاب. تلفن: ۲۸۵۶۱۳۴
 مرکز پخش و فروشگاه مرکزی: میدان ارک، جنب مسجد ارک. تلفن: ۳۹۲۷۴۱۲ - ۳۱۱۴۲۸۸
 تلفن مرکز پخش: ۳۹۲۰۳۰۷

عنوان: نقش نگار «مروری بر زندگانی امیرالمؤمنین علی (ع)»

برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری حضرت آیه الله سید علی خامنه ای

به کوشش: محمد محمدیان

چاپ اول: ۱۳۸۴

این کتاب در ۳۰۰۰ نسخه در چاپخانه دفتر نشر فرهنگ اسلامی لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.

همه حق چاپ محفوظ است.

شابک: ۹۶۴ - ۴۷۶ - ۱۰۸ - ۱

فروشگاه شماره یک: میدان انقلاب، بازارچه کتاب تلفن: ۶۶۶۹۶۸۵

فروشگاه شماره دو: میدان انقلاب، خیابان ۱۶ آذر تلفن: ۶۴۱۸۹۳۵

فروشگاه شماره سه: شمیran تلفن: ۲۷۱۴۳۵۱ فروشگاه شماره چهار: شریعتی تلفن: ۲۸۵۵۱۶۴

فروشگاه قم: خیابان ارم تلفن: ۷۷۳۸۱۵۰

فروشگاه مشهد: چهار راه شهداء، پشت باغ نادری، کوچه شهید خوراکیان. مجتمع گنجینه کتاب تلفن: ۲۲۱۴۸۳۱ - ۲

فهرست

مقدمه ۱

فصل اول: بهار ایمان و آغاز سختی‌ها

مرد اول ایمان ۵

شجاعت در پذیرش حق ۶

تحمل سختی‌ها ۸

خاطرهٔ یوم‌الدّار ۸

نوجوانی تیزهوش ۹

جوانی پرشور ۱۰

فصل دوم: حماسهٔ لیلۃ القَبیت، فداکاری‌ای جاودانه

شب هجرت ۱۳

فداکاری عاشقانه ۱۴

فراتر از فداکاری ۱۶

لحظهٔ حسّاس جانبازی ۱۷

آیه از جان‌گذشتگی ۱۸

فصل سوم: جهاد مستمر در روزگار مدینه

- ۲۱ با تمام وجود در خدمت دین.
- ۲۳ فدائی پیامبر ﷺ
- ۲۴ ایفاگر سخت‌ترین نقش‌ها.
- ۲۵ امام، وقف اسلام.
- ۲۵ جهاد در راه خدا.
- ۲۶ رمز پیروزی
- ۲۷ فرمانده کل همواره جنگها.
- ۲۷ داوطلب دلاور خندق
- ۲۸ خندق، مدرسه اخلاق
- ۲۸ بازگشت پیروزمندانه.
- ۲۹ جنگ تبوک

فصل چهارم: امام ﷺ در غیاب خورشید

- ۳۱ سخت‌ترین روزها.
- ۳۲ وظیفه‌ای خطیر.
- ۳۳ کناره‌گیری مسالمت‌آمیز.
- ۳۳ رعایت مصلحت بزرگ‌تر.
- ۳۴ سکوت برای ممانعت از سقوط.
- ۳۵ مقابله با توطئه ابوسفیان.

فصل پنجم: حضور فعال در ۲۵ سال سکوت

- ۳۷ همکاری با خلفا.
- ۳۸ خانه‌نشینی، هرگز!
- ۳۸ وزارت مسئولانه.
- ۳۹ مشاور امین
- ۴۱ اصول‌گرایی در شورای خلافت.

فصل ششم: انقلاب علیه عثمان

- ۴۵ مواضع حساب شده امام علیه السلام
- ۴۶ میانجی و ناصح مشفق
- ۴۷ حادثه پیچیده قتل عثمان

فصل هفتم: حماسه بیعت

- ۴۹ شور و شوقی زاید الوصف!
- ۵۱ به سراغ دیگری بروید!
- ۵۲ خلافت به دنبال امام علیه السلام
- ۵۳ مردمی ترین حکومت

فصل هشتم: انگیزه امام علیه السلام در پذیرش مسئولیت

- ۵۵ ظالم ستیزی و حمایت مظلوم
- ۵۶ اهتزاز پرچم دین و اصلاح امور مسلمین
- ۵۷ برپایی حق و محو باطل
- ۵۸ برقراری عدالت

فصل نهم: برخورد امام علیه السلام با متخلفین از بیعت

- ۵۹ بیعت اجباری، هرگز!
- ۵۹ گفت و گو برای هدایت

فصل دهم: اعلام برنامه

- ۶۳ اتمام حجت قبل از بیعت
- ۶۴ حمایت از مستضعفان
- ۶۷ عدالت اقتصادی
- ۶۹ دست ردّ به سینه امتیاز طلبان
- ۷۰ پیروزی با ظلم، هرگز!
- ۷۱ چشم در چشم برادر!

۷۱ آهن گداخته، پاسخ عقیل!

فصل یازدهم: مشکلات حکومت امام علیه السلام

۷۵ هجوم فتنه ها
۷۶ بازگشت جاهلیت، دگرگونی ارزشها
۷۹ حق در محاق
۸۰ فضای شبههناک
۸۱ ضعف تحلیل سیاسی
۸۲ انحراف از ولایت
۸۳ جنگ با مسلمانان!
۸۴ تبدیل امامت به سلطنت
۸۴ خواص دنیازده
۸۵ چهره های نفاق

فصل دوازدهم: جنگ جمل، رویارویی با ناکشین

۸۷ فتنه عظیم و خطرناک
۸۹ بهانه: خونخواهی عثمان!
۸۹ قاطعیت بی نظیر امام علیه السلام
۹۰ بصره، میزبان لشکر جمل
۹۱ درگیری برای امامت جماعت!
۹۱ اهل کوفه در رکاب امام علیه السلام
۹۲ دیدار امام علیه السلام با زبیر
۹۳ اتمام حجت برای طلحه و زبیر
۹۴ شجاعت علوی در میدان جنگ
۹۶ بحث فکری در خط مقدم
۹۶ سلاح زبیر در دست امام علیه السلام
۹۷ برخورد با عایشه بعد از شکست
۹۸ نقش امویان در جمل

۹۹	نامه امام علی (ع) به جریر
۱۰۰	اولین سخنرانی امام علی (ع) در کوفه
۱۰۵	پاسخ به سؤال
۱۰۶	سلیمان بن صرد در گردباد فتنه

فصل سیزدهم: جنگ صفین، رویارویی با قاسطین

۱۰۹	مقایسه‌ای ظالمانه
۱۱۱	شام، تحت تربیت فرهنگ اموی
۱۱۲	مخالفت امام علی (ع) با ابقای معاویه
۱۱۳	معاویه، سرآمد دین‌ستیزان
۱۱۴	عزل معاویه
۱۱۵	عکس‌العمل معاویه
۱۱۵	اصول‌گرایی و قاطعیت امام علی (ع)
۱۱۶	تردید مقدس‌مآب‌ها!
۱۱۶	موعظه‌ای رسا در آستان ایوان مداین
۱۱۷	تأخیر در جنگ به امید هدایت
۱۱۸	داستان آب
۱۱۹	عمار سخن می‌گوید
۱۲۱	یا جنگ و یا کفر!
۱۲۲	نگران وقت نماز!
۱۲۳	قرآن‌ها بر سر نیزه‌ها!
۱۲۴	امادگی مجدد برای جنگ با معاویه

فصل چهاردهم: جنگ نهروان، رویارویی با مارقین

۱۲۵	خوارج بزرگ‌ترین مشکل
۱۲۷	ویژگیهای خوارج
۱۲۹	ضعف قدرت تحلیل

۱۳۰	نارسایی تعبیر خشکه مقدس
۱۳۲	زمینه پیدایش خوارج
۱۳۳	رهبران و پیروان خوارج
۱۳۴	مقصود خوارج از شعار «لا حکم الا لله»
۱۳۴	جدا شدن خوارج از اردوگاه امام (ع)
۱۳۵	ترور عبدالله بن خطاب و همسرش
۱۳۶	برخورد اولیه با خوارج
۱۳۷	نصب پرچم امان
۱۳۷	جنگ با پس مانده ها
۱۳۹	در میان کشته های خط انحراف
۱۳۹	قاری قرآن در جنگ با قرآن!

فصل پانزدهم: سوزناک ترین داغ تاریخ

۱۴۱	در آرزوی شهادت
۱۴۱	افطار در منزل دختر
۱۱۲	اضطراب دیدار
۱۴۳	روایای صادق
۱۴۴	ندای آسمانی
۱۴۵	انتشار خبر سوء قصد به امام (ع)
۱۴۶	کوتاه سخن
۱۴۶	أصبغ بر بالین امام (ع)
۱۴۷	وصیت ها در آستانه شهادت
۱۵۶	پرهیز از انتقامجویی
۱۵۷	کوفه در غروب شهادت امام
۱۵۸	دفن شبانه عشق
۱۵۹	پیوست ها
۲۲۳	منابع
۲۲۷	پی نوشتها

مقدمه

هنگامی که در تاریکی شب آسمان را تماشا می‌کنیم، ماه را می‌بینیم که صدها برابر ستارگان نورافشانی می‌کند، و ستارگانی را مشاهده می‌کنیم که با نور ضعیفی سوسو می‌زنند، ماه بسیار بزرگتر از ستارگان به نظر می‌آید گویی که هزاران ستاره در آن جای می‌گیرد، اما همه می‌دانیم که واقعیت غیر از این ظاهر فریبنده است، ستارگانی که به نظر بسیار ریز و ناچیز می‌آیند میلیونها برابر ماه عظمت دارند و بر خلاف ماه که هر چه دارد از خورشید است، آنها خود نور تولید می‌کنند و طفیلی ستاره دیگری نیستند.

به راستی چرا چنین است که ماه کوچک را بزرگ و ستارگان عظیم را اینگونه ریز و ناچیز می‌بینیم؟ پاسخ روشن است، فاصله‌ها موجب چنین خطای دید شده است، چون ما به ماه نزدیکتر هستیم آن را با عظمت و شوکت و نورانی می‌بینیم و چون ستارگان بسیار از ما دور هستند این همه کوچک و ریز به نظر می‌آیند، ولی با بزرگ و کوچک دیدن ما که حقایق تغییر نمی‌کند.

معرفت ما نسبت به انسان کامل و شخصیت‌های الهی نیز تابع قانون فاصله‌هاست، به هر میزان که فاصله ما نسبت به آنان کمتر باشد عظمت و نورانیت و

حقیقت آنان را بهتر درک می‌کنیم، و هر مقدار سنخیت ما با آنان کمتر و فاصله ما از آنان بیشتر باشد آنان را کوچک و همانند خویش می‌پنداریم تا آنجا که گفته می‌شود «ما انتم الا بشر مثلنا» شما نیز بشری همانند خود ما هستید!

امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام یکی از همان شخصیت‌هایی است که هر کس به اندازه فاصله‌ای که با وی دارد، او را شناخته است، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌گفت: «یا علی تو را جز خدا و من کسی نشناخته است!»

و عده‌ای در همان دوران متحیرانه می‌پرسیدند: علی حق است یا معاویه! و ما که خود را شیعه امیرالمؤمنین علیه السلام می‌دانیم برای کم کردن فاصله خویش با آفتاب پرفروغ وجود وی چه کرده‌ایم؟ چقدر در باره او مطالعه داشته‌ایم و چه میزان از سخنان او آگاهی داریم؟ آیا می‌توانیم ادعا کنیم زندگی ما تحت تأثیر ارتباطی که با وی داشتیم تحولی پیدا کرده است و گفتار و رفتار ما تا اندازه‌ای رنگ و بوی او را می‌دهد؟ تردیدی نیست که گام اول برای کم کردن فاصله‌ها معرفت است، و گام دوم تغییر و تحول.

برای برداشتن گام اول که آشنایی با شخصیت امیرالمؤمنین علیه السلام است به سراغ یکی از شاگردان مکتب وی رفتیم که عمری را در کنار بوستان علوی خوشه‌چینی کرده است و مطالعات وسیع و پر دامنه‌ای را در این زمینه داشته و در عین حال علم را با عمل توأم نموده و امروزه به حق پرچم عزت و عدالت‌طلبی آن شخصیت ممتاز را در دست گرفته است و پیشاپیش ملتی که عشق به علی بن ابی طالب در وجود آنها ریشه دوانده است حرکت می‌کند تا به آرمانهای آن امام عزیز جامه عمل بپوشانند و بعد از هزار و چهار صد سال به ندای ایشان پاسخ مثبت دهند. سخنرانیهایی که حضرت آیه‌الله خامنه‌ای پیرامون شخصیت امیرالمؤمنین علیه السلام از بدو پیروزی انقلاب اسلامی تا به امروز داشته‌اند، مجموعه باارزشی است که به ابعاد مختلف شخصیت آن حضرت پرداخته و نکات دقیقی و در عین حال

مفید و جالبی را مطرح کرده‌اند که برای مشتاقان امیرالمؤمنین علیه السلام فرصتی را فراهم می‌آورد تا معرفت خویش را نسبت به آن امام بزرگ بیشتر کنند و با تأثیرپذیری از سیره علوی برای زندگی خویش برنامه‌ریزی نمایند.

بدون هیچ اغراقی مطالعات معظم‌له پیرامون سیره و شخصیت امیرالمؤمنین علیه السلام اعجاب‌برانگیز بوده و تحلیل‌های عالمانه و جامع ایشان از زندگی پر فراز و نشیب حضرت نشانگر دقت نظر و تأمل فراوان ایشان می‌باشد.

مجموعه سخنرانی‌هایی که از حضرت آیة‌الله خامنه‌ای در اختیار داشتیم همگی متعلق به دوران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی بوده و اغلب در خطبه‌های نماز جمعه و یا در دیدارهایی که با مردم در ایام ولادت و یا شهادت امیرالمؤمنین علیه السلام داشتند، ایراد شده است، و به همین دلیل ایشان از ذکر منابع در سخنرانی‌ها معذور بودند، اما با مراجعه‌ای که به منابع تاریخی داشتیم معلوم شد که ایشان از معتبرترین منابع استفاده کرده و مطالب خویش را مستند به مدارک قوی بیان کرده‌اند، و نکته‌ای که بسیار جالب به نظر می‌رسید این بود که تکرار در مطالب ایشان بسیار کم مشاهده می‌شود، گو این که برای هر سخنرانی که پیرامون شخصیت امیرالمؤمنین علیه السلام داشتند، به مطالب قبلی خویش مراجعه نموده و از تکرار آنها خودداری کرده‌اند و فراز جدیدی از زندگی و یا شخصیت آن حضرت را مطرح نموده‌اند، و همین امر موجب شده است که امروز با گذشت بیست و هفت سال مجموعه نسبتاً کاملی از ایشان پیرامون امیرالمؤمنین علیه السلام در دست داشته باشیم.

سعی ما بر این بوده است که مطالب معظم‌له را در سه بخش تنظیم نماییم:

۱- فرازهایی از زندگی امیرالمؤمنین علیه السلام

این بخش نگاهی گذرا به تاریخ زندگی حضرت دارد و بیشتر فرازهایی نقل شده است که توجه به آنها برای نسل امروز حیاتی بوده و الگوپذیری از آن موارد ضروری به نظر می‌رسد.

۲- شخصیت امیرالمؤمنین (علیه السلام)

در این بخش با استناد به آیات قرآن و احادیث نبوی و روایات معصومین و منابع تاریخی، ابعاد گوناگون شخصیت حضرت مورد بحث و بررسی قرار گرفته است و نکته‌های قابل توجهی از اخلاق و سیره حضرت ارائه شده است.

۳- سخنانی از امیرالمؤمنین (علیه السلام)

مقام معظم رهبری در طی سخنرانیهای خویش فراوان به کلمات امیرالمؤمنین (علیه السلام) استناد کرده و تا حدی که فرصت داشتند توضیحاتی پیرامون آنها بیان کرده‌اند، مجموعه این مطالب که در حقیقت تفسیر فرازهایی از سخنان حضرت بشمار می‌رود در این بخش گردآوری شده است.

کتاب حاضر اولین بخش از این مجموعه است که تقدیم می‌گردد و از خداوند متعال توفیق تنظیم نهایی دو بخش دیگر را نیز خواستاریم.

لازم به توضیح است که آنچه در متن کتاب آمده است سخنان مقام معظم رهبری می‌باشد و تنها عناوین از طرف ما انتخاب شده است، اما پاورقی‌ها و پیوست‌ها مربوط به ما می‌باشد.

هم‌چنین شماره‌هایی که به‌طور مسلسل از ۱ تا ۱۲۲ در پایان هر فرازی نوشته شده و در پایان کتاب تحت عنوان پی‌نوشت‌ها آمده است، برای بیان تاریخ سخنرانی و مخاطبین می‌باشد.

در پایان لازم است این نکته نیز گوشزد گردد که هر عیب و نقصی در این کار مشاهده شود مربوط به اینجانب بوده و هر حسن و جمالی باشد از توفیقات معظم‌له می‌باشد. و الحمدلله رب العالمین

اللهم اجعلنا من أهل اليقين و من شيعة أمير المؤمنين عليه أفضل صلوات المصلين.